

NATAŠA ŠPRLJAN

Centar za jadranska onomastička istraživanja

Sveučilište u Zadru

Trg kneza Višeslava 9, HR-23000 Zadar

nsprljan@unizd.hr

TOPONIMIJA I GOVOR OTOKA RIVNJA

U prvome dijelu rada opisuju se fonološke, morfološke i sintaktičke značajke rivanjskoga govora. Nakon toga slijedi popis rivanjskih toponima popraćen toponomastičkim zemljovidom na kojemu je prikazan njihov razmještaj. Drugi je dio rada detaljna motivacijska raščlamba toponimijske građe. Radu je priloženo abecedno kazalo toponima.

Uvod

Rivanj je jedan od najmanjih naseljenih otoka zadarske skupine, površine 5,7 km² i duljine obalne crte 10,3 km. Najviši vrh *Lokočina* visok je 112 metara. Otok se pruža u smjeru SZ – JI i čini prirodni produžetak Ugljana.

Sudeći prema arheološkim ostacima, otok je bio naseljen još u ilirsko doba. Prvo naselje na Rivnju nalazilo se u uvali *Lokva*, preko puta ugljanskih Mulina. Na tome se lokalitetu i danas nalaze ostatci crkvice (vjerojatno je riječ o crkvi svete Barbare) i groblja, kao i tragovi kućica bez žbuke. Prema usmenoj predaji to su staro naselje u 16. st. srušili gusari (Radulić 1997: 69), nakon čega se novopridošlo stanovništvo selilo prema unutrašnjosti otoka. Ondje se, na stotinjak metara nadmorske visine, formiralo novo naselje, a na vidikovcu nad njime izgrađena je (1877.) crkva svete Jelene. Izgradnja novoga naselja u unutrašnjosti otoka prirodno je uvjetovala orijentiranost otočnoga stanovništva ka kopnenim aktivnostima (poljodjelstvo, stočarstvo). Sve donedavno velik dio površine otoka činila su obradiva zemljišta, no danas je gotovo sve zapušteno, a otok je zarastao u makiju. U posljednjih nekoliko desetljeća sve se više kuća gradi bliže moru, a nekadašnji centar Rivnja, *Stâro Selô*, danas je posve napušten i napola srušen. Uz to, otok je u posljednjih nekoliko desetljeća dvaput dodatno devastiran požarom. *Burnji* dio otoka izgorio je 1977., a južni 2009. godine.

Na Rivnju nema izvora vode, pa se ona oduvijek dovozila brodom. Nekoć je u naselju bilo više bunara bočate vode, no glavni izvor vode za otočane bila je *Lökva/Lokvina*, velika lokva u kojoj se skupljala kišnica. Održavanje Lokve bila je obveza svih mještana. Danas je ona zapuštena i neuporabljiva. Iako većina kuća na Rivnju ima cisternu za prikupljanje kišnice, otok i dalje ovisi o brodskoj opskrbi vodom.

Oskudica vode jedan je od glavnih razloga njegove slabe napućenosti i iseljavanja starosjedilaca, te je u drugoj polovici 20. stoljeća zabilježen znatan demografski pad (kao, uostalom, i na većini jadranskih otoka), a nakon zatvaranja škole 1958. godine mlado je stanovništvo osuđeno na odlazak s otoka. Rivanjsko je stanovništvo danas, moglo bi se reći, na pragu odumiranja: stalnih je žitelja otoka tek petnaestak i mahom su starije životne dobi. Atmosfera je nešto življa u ljetnoj sezoni jer mnogi Rivanjci koji više ne žive na otoku i dalje na njemu ljetuju, a nekoliko kuća nudi i turistički smještaj.

2. O imenu otoka

Ime otoka Rivnja, na prvi pogled etimološki neprozirno, oduvijek je zadavalo poteškoća onomastičarima i etimolozima. Skok (1950: 101) oblik *Ripanium*, zabilježen u crkvenim knjigama (ne navodeći pritom o kojim je knjigama riječ), smatra pogrešnim zbog očekivanoga naglaska na *a* (prema tome obliku danas bi se u toponimu *Rivanj* pretpostavljao naglasak na zadnjemu, a ne na prvome slogu). Za Rivanj nema potvrda ni kod cara Konstantina Porfirogeneta. Doduše, Skračić (2002: 193–194) nagađa da bi se pod drugim dijelom njegova, dosad još nerazjašnjenoga imena *Katautrebena* moglo kriti upravo ime ovoga otoka (*rebeno/reveno* > *Rivanj*). Najstarija potvrda, koja glasi *Rivan*, datira iz razdoblja mletačke uprave Dalmacijom. Skok (1950: 101) ne predlaže nikakvu etimologiju za taj toponim, tvrdi jedino da zasigurno nije hrvatskoga podrijetla. Njegovu tvrdnju poslije opovrgavaju Filipi i Skračić.

Filipi je prvi pokušao proniknuti u podrijetlo imena *Rivanj* te ga isprva izводи iz *ripa* 'obala'. No poslije, na osnovi detaljnoga istraživanja hidrotoponimije na zadarskim otocima, zaključuje da je riječ o hidrotoponimu izvedenu iz osnove *rnj* predrimskoga postanja (Filipi 1957: 486). Njegovo mišljenje dijeli i Skračić (1998: 226). Jedna od inačica navedene osnove jest *rvanj*, iz koje se izravno može izvesti *Rivanj*. Prema Filipijevu mišljenju, čitav je otok dobio ime *pars pro toto* postupkom prema lokvi vode (danas *Lökva/Lokvina*) koja se, kako nagađa, nekoć zvala *Rivanj*.¹ S obzirom na to da je ta osnova bogato potvrđena na zadarskim otocima (i to isključivo na njima) u raznoraznim inačicama i da uvijek označuje vodu

¹ Kao paralele Filipi (1986: 137) navodi još dvije lokve na zadarskim otocima koje su se nekoć zvale *Rivanj*, jednu na Ugljanu, a drugu na Ižu.

(Filipi 1984), u ovome se radu priklanjamo mišljenju Filipija i Skračića te *Rivanj* smatramo hidrotoponomom.

3. Metodologija

Kako danas na Rivnju živi tek petnaestak ljudi, od kojih dio nije rodom s otoka (udaje, priženjenja), a većina je dio svojega života provela u gradu, pronaći prikladne informante koji poznaju otočnu toponimiju, a pritom govore izvornim idiomom, bio je popriličan izazov. No, uz malo truda i dosta sreće došli smo do pravih osoba, pa s priličnom sigurnošću možemo tvrditi da smo prikupili gotovo sve što se prikupiti dalo od današnje toponimijske građe (naravno, svjesni činjenice da je gotovo nemoguće prikupiti sve toponime te da je velik dio građe već nepovratno izgubljen).² Toponimijska građa predstavljena u ovome radu prikupljena je tijekom terenskoga istraživanja na samu otoku te u razgovoru s Ladislavom Radulićem, autorom *Rječnika rivanjskoga govora* (2002.) i rada *Toponomastika otoka Rivnja* (1977.).

Što se tiče opisa govora, valja imati na umu da su mnogi Rivanjci već sredinom 20. stoljeća odlaskom iz otočne sredine prihvatili tzv. gradski govor (Radulić 2002: 9–10). Ipak, izvorni rivanjski govor još se uvijek može čuti, u što smo se uvjerali razgovarajući s našom informaticom starije dobi koja nikada nije napuštala otok i vjerojatno je posljednji živući govornik rivanjskoga govora.³ Opis govora u ovome radu uglavnom se temelji na primjerima iz slobodnoga razgovora s njom. Tek iznimno, ako nam je nedostajalo potvrda za neku pojavu, opis smo upotpunili primjerima iz Radulićeva *Rječnika*.

Toponimi prikupljeni na terenu ubicirani su na toponomastičkome zemljovidu i označeni brojevima od 1 na krajnjemu sjeverozapadu do 122 na krajnjemu jugoistoku. Toponimski likovi predstavljeni su u idućemu poglavlju (Toponimijska građa) i popraćeni brojevima koji odgovaraju brojevima na zemljovidu te opisom referenta, a neki od njih i primjerima iz govora ili gramatičkom napomenom (ako su nam podatci bili dostupni). Nadalje, svi su likovi još jednom pobrojani u Abecednome kazalu toponima, koje se nalazi na kraju rada. Svaki toponimski lik unesen je u kazalo onoliko puta koliko u njemu ima punoznačnih riječi, s time da je u svakome unosu druga punoznačna riječ na početnome mjestu (primjerice, toponimski lik *Dõli nâ Vodu* uveden je u kazalo dva puta: kao *Dõli nâ Vodu* i kao *Vodu* (*Dõli nâ ~*)). Na taj je način omogućeno pretraživanje kazala polazeći od bilo koje punoznačne riječi u toponimskome liku.

² Velika zahvala Dušanu Fatoviću za izniman trud, vrijeme i energiju koje nam je nesebično poklonio.

³ Odsrca zahvaljujem Tini Radulić bez koje bi ovaj rad uistinu bio nepotpun.

4. Toponimijska građa⁴

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
1	<i>Grùja, Grùjica</i>	lokalitet na <i>Let'êrni</i> na kojemu su ostatci <i>grùje</i> , dizalice	<i>Grùja je kâ džalica. Mõga si dğnuti kajć. Õnda je mõga dôći leterništa ĩspod, na dvâ krâja ga zakâči i õnda ga je dğza gõri.</i>
2	<i>Let'êrna, Lint'êrna, Mâli Škõlj</i>	otočić na kojemu je svjetionik	<i>Tû je bĭ leterništa. G ĩspriđ Mâloga Školjâ</i>
3	<i>Trogirć</i>	krajnji SZ rt Rivnja	
4	<i>Gğrma</i>	mala uvala, pogodna za ribolov	
5	<i>Za Omĩšâ</i>	predio sa SI strane brda Omiš	
6	<i>N^uõzdre</i>	uvala, pogodna za ribolov	
7	<i>Omĩš</i>	brdo i vrh	
8	<i>Pũnta Navĩne, Za Navĩnu</i>	rt	
9	<i>Barânovi Borĩći</i>	šuma na brdu Navina	<i>G kod Barânovih Borĩčov</i>
10	<i>Dubrĩnka</i>	uvala s lokvom, pogodna za ribolov	
11	<i>Navĩna</i>	brdo	
12	<i>Lõkva</i>	lokva u uvali Dubrin-ka	
13	<i>Lũpěški Mũ(l)</i>	mul pokraj kojega je prirodna udubina u obali	<i>Mâli kajć ĩđe unũtra, mõže se sakrĩti.</i>
14	<i>Konalĩć</i>	mala udubina u terenu	

⁴ Velikim se početnim slovom pišu sve sastavnice višerječnoga toponima osim prijedloga i veznika, kako je to uobičajeno u radovima djelatnika Centra za jadranska onomastička istraživanja.

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
15	<i>Strīca Njīva</i>	nekadašnje obradivo zemljište	
16	<i>Māla Rūpa</i>	uvalica	
17	<i>Konq̃(l)</i>	veća udubina u terenu	
18	<i>L^uōvrīna, L^uōvrīnja</i>	dio obale	<i>Mālo uvūčeno unūtra, kào da je nētko otkīnuo.</i>
19	<i>Vēli Kūs, Pod Vēli Kūs(i)</i>	nekadašnje obradivo zemljište, maslinici	<i>Jesī hodi pobrāt māsline Pod Vēli Kūs?</i>
20	<i>Zmōrašnja Glavīca</i>	brdo i vrh	
21	<i>Dīdove Māsline</i>	maslinik	
22	<i>Īdula</i>	otočić	
23	<i>Vēla Rūpa</i>	mala uvala	
24	<i>Klānāc</i>	prolaz između dvaju suhozida	
25	<i>Dōli nā Vodu</i>	lokva; nekoć je služila za opskrbu vodom, a danas je obrasla gustom makijom	
26	<i>Pod Vēli Kūs</i>	uvalica	
27	<i>Platīci</i>	nekadašnje obradivo zemljište	<i>Tāmo su bile njīve. G ĩza Platīčov</i>
28	<i>Dočīć, D^uōčīć</i>	manja udolina	
29	<i>Žqlō</i>	dio obale	
30	<i>Īza Rīvnja, Drūgo M^uōre</i>	ime za more i obalu na SZ strani otoka	<i>Tāko zovemō svē s būrnje strānē.; Pōša je topīti mrīže Īza Rīvnja.</i>
31	<i>Lokōćina</i>	najviše brdo na Rivnju	
32	<i>Jēzero</i>	duboka jama među kamenjem s vodom na dnu	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
33	<i>Jamūr(i)na, Jāma, Procⁱēsija, Rūpa</i>	jama u kojoj se skupljala voda, danas obrašla makijom; prema legendi u nju je upao pas i isplivao u Velome Ždrelcu, kanalu između Rivnja i Ugljana	<i>Zvūli su je svākako: i Jāma, i Procⁱēsija, i Rūpa...</i>
34	<i>Pūt Dubrīnke</i>	put koji vodi prema uvali Dubrinka	
35	<i>Japlēn(i)ca</i>	kopno u pozadini uvala gdje se <i>peklo</i> vapno	
36	<i>Vēla Stⁱēna</i>	velika kamena gromada	
37	<i>Lokvānj</i>	velika lokva u Starome Selu	<i>Vādili su kāmēn i ostāla je prīrodna lōkva.</i>
38	<i>Tṛmezq̃(l)</i>	dio obale i zemlje, maslinici, njive	
39	<i>Na Būru</i>	tako Rivanjci nazivaju cijelu SZ stranu otoka koja je okrenuta <i>na buru</i> (<i>bura</i> 'vjetar koji puše iz smjera SZ')	<i>g^uōrnja strānā otōka</i>
40	<i>Kod Crīkve</i>	prostor oko crkvice sv. Jelene	
41	<i>Stāri Pūt</i>	stari nepopločeni put u Starome Selu	
42	<i>Stāro Selō</i>	stari dio naselja na brdu	Dvori po prezimenima: <i>Arbanāsini, Blējālovi, Prsūrini, Šiparini, Dv^uōri Šjōre Marije (Stūljini), J^uōšini, Barānovi, Čāćini, Bārīni.</i>
43	<i>Zg^uōr Vodⁱē</i>	predio sa sjeverne strane lokve Vodine	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
44	<i>Gušt'êrna</i>	cisterna u Starome Selu oko koje se oku- pljalo stanovništvo i odvijao sav seoski ži- vot	<i>Štêrna se napājãla od svih kûc ôkolo.; Svê se vodilo u selù oko tøg.</i>
45	<i>Sv'êta Jelëna</i>	crkvice na uzvisini; stara tristotinjak godi- na, i danas u funkciji	
46	<i>Īlovač</i>	obrađiva površina	
47	<i>Vodostājina</i>	udolina u kojoj se za- država voda	
48	<i>Vŕnjic</i>	ogradaena parcela u naselju	
40	<i>Vodã, Vodina</i>	lokva u naselju	
50	<i>Pod Gromûš</i>	čestica neobrađive površine	
51	<i>Stâri Dv^uôri</i>	dio Staroga Sela	
52	<i>Smetlišće</i>	obrađiva površina u naselju gdje se nekoć odlagalo smeće	
53	<i>Šimîn Vŕta(l)</i>	obrađiva čestica	
54	<i>Vogrâčić</i>	obrađiva čestica	
55	<i>Paračica</i>	dio obale i obrađive površine	
56	<i>Jũžnji Dv^uôr</i>	noviji dio Staroga Sela	
57	<i>Pudarica</i>	obrađiva površina; dijeli se na <i>Jũžnju Pudaricu</i> i <i>Zmôrašnju Pudaricu</i>	
58	<i>Vodina</i>	nekadašnja lokva, da- nas obrasla makijom	
59	<i>Podãnak</i>	dijelovi plodne zemlje	

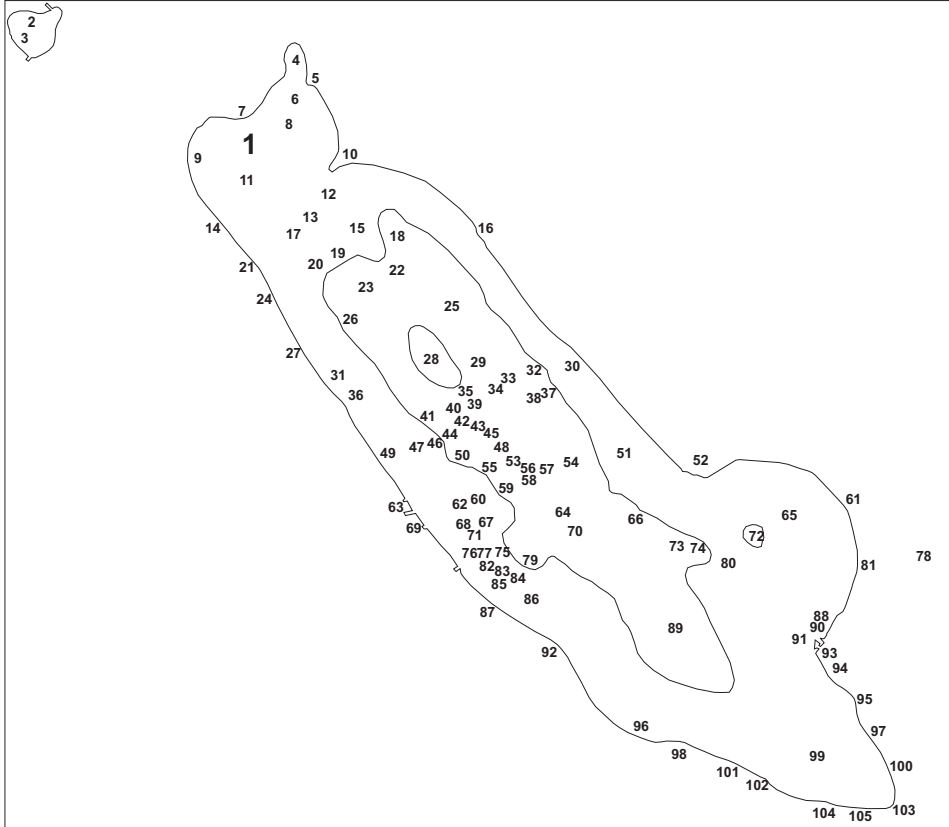
Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
60	<i>Sapurâčina</i>	plitka jama u živome kameni u kojoj se za- država malo vode	<i>Tô je krûg. Bîlo je nekolîko žîvih plôča, nîsû se mîcale (...) Žâlosti je bîlo, ne vodîê.</i>
61	<i>Văla</i>	uvala; Ugljanci ju zovu <i>Dupljakôvac</i>	
62	<i>Pod Pudarîcu</i>	obrađiva površina	
63	<i>Vřta(l)</i>	obrađiva površina	
64	<i>Barânovô Gûmlô</i>	čestica zemlje ogrâđena suhozidom	
65	<i>Rîvanj</i>	otok i jedino naselje na njemu	etnik: <i>Rivânac</i> , <i>Rivânka</i> ; mn. <i>Rivânci</i> , <i>Rivânke</i> , ktetik: <i>rivânski</i>
66	<i>Bobôvišće</i>	obrađivo zemljište	
67	<i>Jûžnje Strân</i>	obrađiva površina s južne strane naselja	
68	<i>Ferq̃l, Kod Ferq̃lă</i>	mjesto gdje se неко nalazio <i>feral</i> ('luč- ki svjetionik') čiji su ostatci i danas vidljivi	
69	<i>Gřbica</i>	uzbrdica u naselju	
70	<i>Mû(l)</i>	glavno otočno sredi- šte, brodska pristani- šte, ime za cijeli dio naselja uz obalu	
71	<i>Gr^uôblje</i>	seosko groblje	
72	<i>Gust^têrnica</i>	umjetni bunar	
73	<i>Bûrnja Glavîca</i>	brdo i vrh	
74	<i>Volûjak</i>	neobrađiva površina s većim udubljenjem nalik na lokvu	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
75	<i>Drâga</i>	udolina s obradivim površinama i maslinicama	
76	<i>Trsîna</i>	zemljište na kojemu se uzgajala vinova loza	
77	<i>Škrîl</i>	dio obale	
78	<i>Kud se (Dòlî) Gnĵ^uôj Gõni</i>	seoski put	
79	<i>Pût Lőkve</i>	put koji vodi od Staroga Sela prema uvali Lokva	
80	<i>Pod Jũžnje Strĕn</i>	obradiva površina s južne strane naselja	
81	<i>Zemljačina, Srĕdnja Glavica</i>	brdo i vrh	
82	<i>Pût Mĕle Glĕve</i>	put koji vodi od Staroga Sela prema Maloj Glavi	
83	<i>Mocĕr(i)ca, Mocĕr(i)ca Mĕla</i>	manja gomila, poćivalište	
84	<i>G^uôla Glavica</i>	brdo i vrh	
85	<i>V^uograda</i>	zemljište ograđeno suhozidom	
86	<i>Drâžica</i>	manja udolina s obradivim površinama	
87	<i>Mĕdĕno</i>	obradiva čestica	
88	<i>Lišica</i>	zaravan	
89	<i>Mĕla Glĕvĕ</i>	vrh	
90	<i>Lučina</i>	morski prolaz između Ugljana i Rivnja	
91	<i>Mocĕr(i)ca Vĕla</i>	veća gomila, poćivalište	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
92	<i>Ravānac, Za Ravānca</i>	velika zaravan	<i>Dòsta je rāvno... pānji smo užāli pōci iskopīvāti posli vēlike kīše.</i>
93	<i>Prîēški Mû(l)</i>	mul, gradili su ga Prečani	
94	<i>Kīta Glavīna</i>	manje brdo iznad Lokve	
95	<i>Pod Lišicu</i>	mjesto ispod Lišice	
96	<i>Pūt Vēle Glāve</i>	put koji vodi od Staroga Sela prema Velej Glavi	
97	<i>Sazjūga Drāge</i>	obrađiva čestica s južne strane Drage	
98	<i>Pōglava</i>	brdašce	
99	<i>Krānjčēvo</i>	obrađiva čestica	
100	<i>Pod Mālu Glāvu</i>	predio ispod brda Mala Glava	
101	<i>Pod Pōglavu</i>	dio obale ispod brda Poglava	
102	<i>Pāljīn Vīta</i>	čestica zemljišta; nekada obrađena, sada zapuštena	<i>G ozgôr D^uôca</i>
103	<i>Vēla Glāvā</i>	brdo i vrh	
104	<i>Bîēle Stîēne</i>	istaknute stijene na obali	
105	<i>Bunār</i>	bočata voda uz more	
106	<i>Būnje Drāga</i>	uvala; neki ju nazivaju <i>Būrnja Drāga</i>	
107	<i>Lōkva, Lokvīna</i>	uvala s <i>mandračem</i> ('mali, često urbanizirani završetak uvale'), imenovan prema jednoj velikoj lokvi	

Brojčana oznaka	Toponim	Opis	Primjeri iz govora / gram. napomene
108	<i>Lòkva, Lokvīna</i>	velika lokva, nekoć je bila glavni izvor vode za Rivanj	
109	<i>Lūpēški Mū(l)</i>	mul na Lokvi	<i>Mgli kajīc ūđe unūtra, mōže se sakrīti.</i>
110	<i>Na Īgo, Na Jūgo</i>	tako Rivanjci zovu cijelu II stranu otoka	
111	<i>Cṛkvīna, Kod Crikvīne</i>	dio uz obalu gdje su ostatci crkve sv. Bar- bare	<i>Cṛikva je bila sazjūga Lòkve.</i>
112	<i>Mṛv(i)no</i>	dio neobradivoga ze- mljišta uz more	
113	<i>Arṭīć</i>	manji rt	
114	<i>Žalīć</i>	dio obale	
115	<i>Požarić</i>	dio neobradive povr- šine	
116	<i>Žṛnovica</i>	dio obale	
117	<i>Pod Borīci</i>	dio obale	
118	<i>Grūž(i)na</i>	dio obale, mjesto s ru- pom u kojoj se zadržā- va <i>grūg</i> ('ugor')	
119	<i>Mulīć</i>	manji mul, danas po- topljen	<i>Od Cṛkvīne prema T^uôrki.</i>
120	<i>Pūnta</i>	krajnji II rt Rivnja	
121	<i>Pod Kītu</i>	dio obale	
122	<i>T^uôrka</i>	isklesani kamen u moru koji je bio nami- jenjen mlinu za ma- sline	<i>U mōru je dān danās kāmen.</i>

5. Toponomastički zemljovid Rivnja



6. Opis rivanjskoga govora

Govor otoka Rivnja pripada skupini srednjočakavskih ikavsko-ekavskih govora.⁵ Od mnogih ga čakavskih govora razlikuje izostanak upitno-odnosne zamjenice *ča*, umjesto koje se govori *štò* (*rȃđi štò znȃš; štò ću ti rěći; štò ću jȃ vȃmo*). Ipak, tragovi zamjenice *ča* prisutni su u oblicima *zȃč* i *p^uôč* (*znȃš zȃč je ôn ljȃt*)⁶ te u genitivnome obliku *česȃ* (v. Radulić 2002: 19). Također smo u živome govoru najstarije informantice zabilježili, uza zamjenicu *štò*, više puta zamjenicu *čȃ* (*čȃ nȃ ništa sprēmȃ za rȃčȃk; nekolȃko živih plȃčȃ čȃ se nȃsȃ mȃčȃle; onȃ zovēmȃ Pȃntȃ*,

⁵ Kada je riječ o otočkim govorima, srednjočakavski, tj. ikavsko-ekavski dijalekt, prostire se na otočnome području od Krka do Dugoga otoka i Ugljana, dok otoci od Pašmana i Kornata prema jugu pripadaju južnočakavskom ikavskom dijalektu. V. Lisac (2009: 95, 139).

⁶ »(...) pretežno čakavskima se mogu smatrati svi govori i dijalekti u kojima uz zamjenicu *što* ili *kaj* supostoje tragovi zamjenice *ča* (...)« (Brozović 1963: 45).

onò ča ĩde ka ĩde gòri br^uôd; znâš ča cù ti rèci itd.). Ti primjeri pokazuju da se na Rivnju vjerojatno donedavno govorilo čã.

Primjeri navedeni u ovome opisu govora crpljeni su iz toponimije te iz slobodnoga razgovora s informanticom starije dobi koja nikada nije napuštala otok i vjerojatno je jedini posljednji živući govornik rivanjskoga. Opis smo upotpnili (kada nismo imali podatke s terena) podacima iz Radulićeva *Rječnika rivanjskoga govora* (2002.).⁷ Morfosintaktički opis pojednostavnjen je i usredotočen isključivo na značajke koje su potvrđene u toponimijskoj građi.

6.1. Vokali i slogotvorni sonanti

Izgovor kratkih vokala uglavnom se podudara sa standardnim štokavskim izgovorom; jedine se razlike tiču vokala *i*, koji se izgovara izrazito umekšano te time prouzročuje palatalizaciju prethodnoga konsonanta.⁸ Takav bismo izgovor u transkripciji mogli zabilježiti, npr. *plat* 'čci, *nav* 'ina. No, s obzirom na to da ta pojava nema fonološku vrijednost u građi i u primjerima spontanoga govora, ne bilježimo ju nikakvim posebnim znakom. Pojava se odvija bez obzira na dužinu/kračinu vokala (npr. *om* 'iš, *trogr* 'ič) ili na njegovu naglašenost/nenaglašenost (npr. *bobòv* 'išće).

U zanaglasnome položaju dolazi do sinkope vokala *i*: *Japlèn(i)ca*, *Mřv(i)no*, *Gržž(i)na*, *Jamūr(i)na*.

U prijedlogu *iza* i redovito otpada: *Za Omīšã*, *Za Ravânca*, dok se u infinitivima zadržava: *meçâti*, *iskřcâti*, *stâtî*, *vozîti*; *poj cù vîti*; *zvâti sestřî*; *dôjti po tēbe*; *užâli su pòjti ložitî pa pēci*.

Kratko *a* pojavljuje se samo u nenaglašenome slogu: *Zmòrašnja Glavīca*, *Platīci*, dok je naglašeno *a* zahvaćeno duljenjem (detaljnije u 6.3.).

Izgovor kratkih vokala *e*, *o* i *u* identičan je standardnomu štokavskom izgovoru.

Za duge vokale karakteristične su pojave zatvoreniiji izgovor vokala *ā* (*ǣ*) te diftongacija vokala *ē* (>*i**e*) i *ō* (>*u**o*).

Izvorno *ā* zatvara se u naglašenome položaju: *Gârma*, *Mâla Rûpa*, *Konâ(l)*, *Bunâr*, *Za Ravânca*, *Pâļjev Vřta*, *mlâda*, *znâš*, *sûtradân*, *stâra*, *nîsân*, *stân*; i u prednaglasnome položaju: *Vêla Glâvã*, *Žâļlò*, *Kod Ferâļã*, *Mâdîno*, *Mâla Glâvã*, *Krâņjčëvo*, *u grâdû*, *vřtî*, *u stânû*. Vokal se ne zatvara ako je *â* dobiveno novijim duljenjem (*Bûnje Drâga*, *Klânâc*, *Dîdove Mâsline*, *Dòli nã Vodu*, *Barânovo*

⁷ U svojem *Rječniku*, koji sadržava više od 4000 natuknica, Radulić (2002) daje i kratak opis rivanjskoga govora koji uključuje fonetsko-fonološki, morfološki i sintaktički dio.

⁸ Izgovor rivanjskih konsonanata pred vokalom *i* vrlo je sličan izgovoru tzv. mekih konsonanata u ruskome jeziku. Sličan izgovor zamijetili smo na Viru (Skračić i Šprljan 2016: 498) i u Privlaci (autoričina opažanja s najnovijih terenskih istraživanja).

Gūmlò, Sapurâčina, Vâla, Drâžica, Barânovi Borîci, smētâti, vâditi, mâti) (detaljnije o tome tipu duljenja u 6.3.).⁹

U zanaglasnome položaju zatvorenost vokala *q* održala se nakon pokrate zanaglasne dužine (*ũ grqđ < ũ grq̃đ*) (v. 6.3.).

Dugi vokali *e* i *o* diftongiraju se u naglašenome i u nenaglašenome položaju. Izgovor prvoga elementa slabije je izražen, stoga te diftonge bilježimo *ie* i *uo*.

e > ie: *Vêla Stîêna, Gustîêrnica, Bîêle Stîêne, Zg^uôr Vodîê, cîêr, devedesîêt gôdin, nîêma vrîmena, tîêško, tûcîê, pûna plûca vodîê, Pîêrê, pîêtqk, dvâ mîsîêca;*

o > uo: *D^uôcić, Zg^uôr Vodîê, G^uôla Glavîca, T^uôrka, Kud se Dôli Gn^uôj Gôni, L^uôvrîna, N^uôzdre, b^uôlnica, do pr^uôve, ka smo d^uôšli tâmo, pr^uôjti, skočila san t^uôte.*

Ipak, valja napomenuti da diftongacija danas u rivanjskih govornika može sporadično i izostati, što je vidljivo iz primjera spontanoga govora: *u môru, štêrna, Procêsija*.

Ispred nazala vokali *e* i *o* zatvaraju se:

e > i: *grîñ, pijîñ, kâžîñ, mûñjin, vîcîñ, njêga, ne môrîñ, neka dôjđîñ kod njê*

o > u: *ûñ, ûnda, s brôdun, pokûjnegâ, nemûj, sa trajêktun, s tôbun.*

Zabilježili smo i primjere zatvaranja o pred drugim konsonantima (*krûz more, dôjđî*).

Refleks je praslavenskoga jata na Rivnju ikavsko-ekavski. Uz primjere koji dosljedno slijede Jakubinski-Meyerovo pravilo¹⁰ (*Kud se Dôli Gn^uôj Gôni; dîci, vrîme, lîvo, gôri, ponêdiljak, mrîže, jîsti, dvî, potrîba, žîvîli, lîpo, bîži, dî, ûvik, ne smîñ, ne môre se sîtiti, jô se sîcîñ; Gustîêrnica, Vêla Stîêna, nevêsta, obêd*), ima i iznimaka kao što su: *Bîêle Stîêne, Dîdove Mâsline, nêki, nêkako, nekoliko, nêkoga, nêko vrîme, nêgdi, cvêce, smêstiti, nâprid, u srîdu*.

Refleks poluglasa (šva) redovito je *a*: *Klq̃nâc* (< psl. *kolnъcъ).

Nazalno **q* svugdje je dalo *u* (*Vêli Kûs, mûž, rûkâ*).

Refleks nazalnoga **q̃* jest *e* (*dêset, mîêso*), a iza palatala moguć je i refleks *a* (*jâcmer*, ali *pôcêla*) (usp. Radulić 2002: 22).

Jaka čakavska vokalizacija zabilježena je samo u primjeru *s mânon*.

Slogotvorno *r* uvijek je kratko i izgovara se bez popratnoga vokala: *Tṛmezq̃(l), Vṛnjîc, Šîmîñ Vṛta, Gṛbica*.¹¹ Jedini rivanjski toponim u kojemu se *r* ostvaruje

⁹ Nema diftongacije vokala *ā* tipične za sjeverozapadni dio otočja (Ist, Olib, Silbu, Molat, Premudu i SZ dio Dugoga otoka, te Kali na Ugljanu). Usp. Skračić (1996: 332) i Jurić (2007: 338).

¹⁰ Prema Jakubinski-Meyerovu pravilu *ě + t, d, n, l, r, s, z + a, o, u, Ø > e*, a u svim ostalim slučajevima *ě > i*. V. Moguš (1977: 39).

¹¹ Realizacija slogotvornoga *r* kao sonanta uobičajena je također za susjedne otoke Iž, Ravu i Sestrunj te za jugoistočni dio Dugoga otoka, dok je refleks *ar* uobičajen za sjeverozapadni dio zadarskoga otočja i za velik broj kvarnerskih govora (usp. Jurić 2010a: 782). Usp. na zadarskim oto-

kao *ar* jest toponim *Artić*, što Radulić (2002: 22) tumači utjecajem ugljanskoga toponima *Artina* koji se nalazi preko puta. Taj oblik ne bi nas trebao iznenaditi jer je oblik *arat/artić* specifičan za sjeverni Jadran, dok je za južni dio specifičan oblik *rat/ratić/ratac* (Skok 1950: 147). Popratni vokal *i* pojavljuje se u toponimima *Kod Crikve* i *Kod Crikvine*.¹²

6.2. Konsonanti

U govoru je otoka Rivnja razlika između *č* i *ć* izražena; izgovor *č* jednak je standardnomu štokavskom (*Lučina*, *Krānjčëvo*, *Paračica*, *Vogrāčić*, *Īlovač*, *D^uōčić*, *plāče*, *nāvečer*), dok *ć* ima palatalnu realizaciju [tʃ], karakterističnu za mnoge čakavske govore. Radi simplifikacije taj fonem u toponimijskoj građi i u primjerima govora bilježimo kao <ć> (*Lokōćina*, *Žalić*, *Pod Borīči*, *Platići*, *Trogirić*, *trēća*, *kūća*, *ōcēs*, *pōšla cā*).

Kao i drugdje na zadarskim otocima, skupina *št'* dosljedno je očuvana; u toponimijskoj građi bilježimo ju kao <šč> (*Smetlišće*, *Bobōvišće*).

Još jedna značajka rivanjskoga govora zajednička s ostalim zadarskim otočnim govorima čuvanje je palatala *ļ*, koji u toponimijskoj građi i u primjerima govora bilježimo kao <lj> (*Pāļjev Vřta*, *Crljēne Zēmlje*, *Ugljān*, *nedīlja*, *obītelj*, *ljūt*, *čeljādē*). U najstarije informantice zabilježili smo i primjer *jūt* (u drugih govornika *ljūt*). Na moguć prijelaz *ļ* > *j* upućuje još i toponim *Grūjica*.¹³

Ņ se depalatalizira u etniku *Rivānac*, *Rivānka*, *Rivānci*, *Rivānke* i u ksetiku *rivānski*, no u toponimima se redovito čuva, te ga u toponimijskoj građi i u primjerima govora bilježimo kao <nj>: *Rīvanj*, *Lokvānj*, *Krānjčëvo*, *Būnje Drāga*, *Būrnja Glavica*, *Jūžnje Strān*, *Kud se Dōli Gn^jōj Gōni*, *Zmōrašnja Glavica*, *Strīca Njīva*.

Čuva se *h* (*zakūhāla*, *jūhu zakūhāti*, *krūha*, *hrānīt*, *zapūhālo*), a skupina *hv* prelazi u *v* (*uvātiti*).

Finalno nastavčno *-m* prelazi u *-n*: *sa trajēktun*, *s brōdun*, *stojīn*, *mōlin te*, *nē znan*, *š njīn*, *s mānon*, *morōn*.

Refleks **d'* jest *j*: *mlāji*, *tūji*, *gōspoja* (Radulić 2002: 24) iako se u mnogim primjerima pojavljuje i *d'*, zvučni parnjak glasa *t'*, koji bilježimo kao <đ> (*rōđena*, *rōđaci*, *đāva*).

Glas *l* ima velarni izgovor i često se na kraju riječi izostavlja: *Konā*, *Trmezā(l)*,

cima *Vartal* (Molat, Ist, Sestrunj, Tun, Zverinac), *Vrtal* (Rava, Iž, Zverinac, Lavdara), *Varh* (Zverinac, Ist, Molat, Silba, Premuda, Škarda), *Vrh* (Iž, Molat, Lavdara, Tun, Sestrunj, Ist, Škarda, Rava) (Skračić 1996: 330).

¹² Oblik *crikva*, uobičajen za čakavštinu (usp. Jurić 2010a: 782), izvodi se iz psl. **cerky* (Matasović i dr. 2016) premda postoji i mišljenje da je riječ o posuđenici iz stvnjem. *chirihha*, iz stbav. *church* ili iz nepotvrđenoga got. **kyrikō* (ERHSJ).

¹³ Usp. dugootočki toponim *Grūljica* (Skračić 1996: 106).

Šimīn Vřta, Mû(l), posq̃. Ostvaruje se u toponimu *Škrīl*.

Spirant *f* pojavljuje se isključivo u toponimima romanskoga podrijetla: *Kod Ferqlă*.

Još neke pojave prisutne u rivanjskome govoru:

- čuvanje skupina *jt* i *jd* u primjerima *dđiti, pđiti* itd. (*dđiti dđma, neka dđjdin kod njē*)
- skupina *čr* u primjerima *črīvo, čřv* (Radulić 2002: 27)
- *ž > r* u primjeru *mōren, mōreš*, uz supostojanje oblika *mōgu (jđ se ne mōgu potūžiti)*
- *dr > zdr*: *zdrăča (bīla bi na zdrăcamin zăspala)*
- disimilacija u kontaktu: *Barânovo Gūmlö (< gūmnö)* i na daljinu: *Japlēnica (< japnēnica)*
- protetski glasovi: *j* u primjeru *poslă jīma* i *v* u toponimima *V^uôgrada* i *Vogrđčić*
- reduplikacija: *sa sovīn kajīcōn*.

6.3. Naglasni sustav

Govor otoka Rivnja ima stariji dvonaglasni sustav: akcenatska mjesta uglavnom su dobro očuvana (iako ima iznimaka), ali je intonacijska opreka ukinuta, pa se akut izjednačio s dugosilaznim naglaskom: *Mû(l), Kod Crikve, Zg^uôr Vodîē, Jūžnji Dv^uôr*. Ipak smo u govoru najstarije informantice zabilježili podosta primjera sporadičnoga pojavljivanja akuta: *kako gōd onă odlūči; ūn ti ovăko stăti ne mōre; nēćeš više tī mēne; tămo smo brăli; da van kăžen; capūn i motīka; dvanaēsti dān; rību nī tī jīsti; š njīn* itd.¹⁴

Budući da pojava akuta u rivanjskome govoru nije sustavna (zapravo je više iznimka nego pravilo), na fonološkoj razini postoji samo opozicija po dužini, odnosno postoje dva naglasaka: kratki /˘/ i dugosilazni /˘˘/. Prednaglasne su dužine očuvane (*Za Omīšă, Lūpēški Mû(l), Krņnjčēvo, Mqla Glq̃vă, Mqđđino*), dok su zanaglasne, kao i u ostalim srednjočakavskim govorima¹⁵, ukinute (*Bobōvišće, Vřta, Pōglava*). U toponimima *Vqla Glq̃vă, Mqla Glq̃vă* i dr. nema tragova zanaglasne dužine u vidu zatvorenijega izgovora vokala. Ipak smo u govoru najstarije informantice zapazili sporadičnu pojavu zanaglasnih dužina: *sēdq̃n gōdīn, slūšq̃j*,

¹⁴ I u drugim se govorima zadarskoga otočja (npr. na Dugome otoku, Pagu, Ižu, Premudi, Istu, Silbi i Olibu) akut pojavljuje sporadično iako je na fonološkoj razini došlo do neutralizacije tonske opozicije (v. Lukežić 1990: 80, Lisac 2009: 105, Kapović 2015: 664–665). Detaljniji opis te pojave na Ižu vidi u Šprljan (2013: 150–151).

¹⁵ Zanaglasne su dužine pokraćene u svim srednjočakavskim govorima. Tek se ponegdje mogu naći njezini ostatci (npr. na Pagu i na Ižu) ili tragovi u vokalizmu (npr. na Ugljanu) (v. Kapović 2015: 758).

sküh̃ti, počēla, ĭdēn lēc itd.

Oksitoneza je prilično dobro očuvana (*Stāro Selō, Žalić, Ar̃tić, Žq̃lō*) s mogućnošću dugosilaznoga naglasaka na zadnjemu slogu (*Omiš, Konq̃*). U sljedovima /[˘]/ i /[˘]/ naglasak se sporadično pomiče na prednaglasnu dužinu. Primjeri u toponimiji: *Lūpēški Mū(l) / Lūpeški Mū(l), Za Omīšā / Za Omīša, Klānāc/Klānac, Žq̃lō/Žq̃lo, Stāri Dṽōri / Stāri Dṽōri, Šimīn Vřta(l) / Šimin Vřta(l)*. Najstarija informantica u tim i sličnim primjerima dosljedno čuva naglasak na zadnjemu slogu.

Kao i u mnogim srednjoevropskim govorima, u rivanjskome se govoru dulje vokali u svim naglašenim zatvorenim slogovima:¹⁶ *Ñōzdre, Za Ravānca, Lokvānj, Trmezq̃(l), Mū(l), Pod Gromūš, Smetlišće, Zg̃ōr Vod̃ē, Gust̃ērnica, Škrīl, Būrnja Glavica, Ṽōgrada, Klānāc*. Osim toga duljenja na Rivnju je prisutno i, po dataciji mlađe, duljenje kratkoga naglašenog *a* u otvorenome slogu.¹⁷ Naglasak dobiven tim duljenjem fonetski je jednak dugosilaznomu naglasku (*Būnje Drāga, Dōli nā Vodu, Barānovo Gūmlō, Sapurācina, Vāla, Drāžica, Barānovi Borīči, oñ stāri nāši; mālō smo ga poznīvāli; zvāti sestřū; bonāca*), te ga stoga ne bilježimo posebnim znakom. Za vokal *ā* dobiven tim tipom duljenja specifično je da zadržava svoju kvalitetu, odnosno da se ne zatvara kao što je to slučaj s izvorno dugim *ā* ili *ā* dobivenim spomenutim duljenjem vokala u zatvorenome slogu. Uz to, ima i primjera s kratkim naglašenim *a*, primjerice u posljednjemu slogu (*onā*) i u nekim priložima (*ovāko, tāmo, tāko*), u toponimiji (*Vodostājina*) i u etniku *Rivānac*. U najstarije informantice kratko naglašeno *ā* pojavljuje se češće nego u ostalih Rivanjaca (npr. *uvātiti, mlādi; bila bi na zdrāčamin zāspala; poslā jīma*), što dodatno potvrđuje činjenicu da je riječ o pojavi novijega datuma.

Duljenje u otvorenome slogu ponekad zahvaća i vokal *o* (*īmamo ôca*), koji se može i diftongirati (v. 6.1.), kao u toponimu *G̃ōla Glavica*.

Kod imenica koje pripadaju pomičnoj naglasnoj paradigmi naglasak redovito preskače na proklitiku: *Dōli nā Vodu; ū more, zā me, kō sebe, kōd mene, dō űega, pōšli ū grad; ĭli zā vo ĭli zā no; stāvi me nā te aparq̃ti; ū dom ñēće*.

6.4. Morfologija i sintaksa

U ovome poglavlju usredotočit ćemo se na one morfosintaktičke osobitosti rivanjskoga govora koje su specifične za tvorbu toponima, navodeći tek pokoju paralelu s primjerima iz živoga govora.

Neke od tih osobitosti važan su pokazatelj toponimskoga statusa likova, kao

¹⁶ Duljenje vokala u naglašenome zatvorenom slogu tipično je za većinu govora između Krka i Dugoga otoka (v. Kapović 2015: 599).

¹⁷ Duljenje vokala *a* u naglašenome otvorenom slogu prisutno je, osim na Rivnju, i na Dugome otoku, Pašmanu i Ugljanu, a u nekim se govorima dulje i vokali *e* i *o*, npr. u Kalima na Ugljanu i na Ižu (v. Kapović 2015: 594–595).

što je uporaba akuzativa s prijedlogom *pod* (umjesto instrumentala) i s prijedlogom *na* (umjesto lokativa): *Pod Gromûš*, *Pod Pudarîcu*, *Pod Mâlu Glâvu*, *Pod Pöglavu*, *Pod Kîtu*, *Pod Lišîcu*, *Döli nâ Vodu*. Taj obrazac, vrlo čest u toponimiji, upućuje na to da je spomenuta formulacija potpuno desemantizirana. Akuzativ se, naime, izvorno upotrebljava za opisivanje smjera kretanja prema imenovanome lokalitetu (*kamo?*), dok se za imenovanje samoga položaja lokaliteta (*gdje?*) upotrebljava instrumental (s prijedlogom *pod*), odnosno lokativ (s prijedlogom *na*). Kod neustaljenih *ad hoc* formulacija za snalaženje u prostoru mnogo se češće rabe formulacije koje imenuju sam položaj lokaliteta (*gdje?*), kao što je toponim *Zg^uôr Vodⁱê* (usp. Jurić 2010b: 9).¹⁸

Sličan je slučaj s uporabom genitiva (umjesto instrumentala) s prijedlogom *za*: *Za Omîšâ*, *Za Ravânca*.

Do reduplikacije prijedloga dolazi u toponimu *Sazjûga Drâge* (*sa* + *s* + *juga*), a vjerojatno i *Pod Pöglavu* (*pod* + *po* + *glava*).¹⁹

Za rivanjski je govor specifično izjednačivanje akuzativa imenica muškoga roda množine s nominativom (*Pod Borîci*; *jesîn se izvikâ na vê rôđaci*; *štö tê jöğurti nôsiš*). Ta pojava specifična je za govore zadarskih otoka (srednjočakavske, ali i južnočakavske ikavske otočne govore II od Zadra), dok se na ostatku čakavskoga područja A mn. najčešće izjednačio prema palatalnim osnovama (npr. *vidin brode*, *čepe*, *spuže* i dr.).²⁰

U toponimiji se posvojnost često izriče posvojnim genitivom bez prijedloga (*Bûnje Drâga*). Takvi toponimi na višoj su razini toponimizacije nego, primjerice, toponimi *Dîdove Mâsline*, *Šîmîn Vřta*, *Prîêški Mû(l)*, *Lûpêški Mû(l)*, *Barânovo Gûmlö*, *Barânovi Borîci* – u kojima je posvojnost izrečena posvojnim pridjevom. Posvojni genitiv arhaična je konstrukcija koja govori u prilog toponimnosti lika i desemantizaciji formulacije (Jurić 2010a: 783–784), a inače se upotrebljava za identifikaciju dobro poznatih topografskih objekata.

Kod krnjih sintagmi *Mâđîno*, *Krânjčêvo* i *Mřv(i)no* imenica je eliptirana, a ulogu toponimskoga lika preuzeo je posvojni pridjev.

Oksimoron *Mocř(i)ca Vêla*, u kojemu su spojeni pridjev *Vêla* i deminutiv *Mocř(i)ca*, nastao je vjerojatno analogijom prema *Mocř(i)ca Mâla*.

Formulacija *put* + genitiv, kakvu nalazimo u toponimima *Pût Dubrînke*, *Pût Lökve*, *Pût Mâle Glâve* i *Pût Vêle Glâve*, može se shvatiti na dva načina: *put* može

¹⁸ Usp. s pojavom u nekim jugoistočnim čakavskim govorima u kojima se funkcije padeža (A i L te A i I) uz glagole kretanja i bivanja ne razlikuju. Npr. *ja san u tine!*; *cilo jutro san leža u po-steju* (Split) (v. Lisac 2009: 155).

¹⁹ Radulić (1997: 78) za taj toponim daje drugo objašnjenje: tumači ga kao ‘pola glave’.

²⁰ Primjerice *imamo brodi* (Ždrelac), *natežu brodi* (Vrgada) (v. Lisac 2009: 151). Pojava je prisutna i u nekim sjevernočakavskim govorima, primjerice na Krku (*brusit noži*, *načinit stoli*) ili na Grobniku (*Kantuni triba znat lipo pobelit*) (v. Lisac 2009: 110).

biti i prijedlog i imenica. S obzirom na njegovu naglašenost, u okviru ovoga toponimskog lika vjerojatno bi ga trebalo promatrati kao imenicu. Ipak, budući da ti toponimi označuju smjer kretanja (*Pût Dubrínke* je, primjerice, put koji vodi prema uvali Dubrinka), moguće je da je izvorno riječ o prijedlogu koji lokalno stanovništvo doživljava kao imenicu pa ga, shodno tomu, i naglašava.

Konačno, čitava sintaktička konstrukcija može biti iskorištena kao toponimski lik: *Kud se (Dõli) Gn̆ʷõj Gõni*. Uz to što je neobičan zbog svoje neekonomičnosti, taj toponimski lik predstavlja posebnost zbog uporabe glagola u personalnome obliku, što je u toponimiji vrlo rijetka pojava.²¹

7. Semantičko-motivacijska klasifikacija toponima

U ovome se dijelu rada uočavaju različiti motivacijski postupci kojima je došlo do formiranja toponimskih likova u rivanjskoj građi. Pri klasifikaciji služili smo se već postojećim obrascem razrađenim u Odjelu za onomastiku i etimologiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (v. Brozović Rončević, Čilaš Šimpraga i Vidović 2011), u kojemu se toponimi razvrstavaju u skupine prema osnovnoj motivaciji bez obzira na vrstu referenta. Rivanjski toponimi najčešće su motivirani geomorfološkim značajkama referenta, ljudskom djelatnošću, antroponimima te biljnim i životinjskim svijetom, a u zasebnu skupinu izdvojili smo odnosne toponime, motivirane drugim toponimima, te toponime nejasne ili dvojbene motivacije.

Pri klasifikaciji toponima susreli smo se sa sljedećim pitanjem: kako postupiti s toponimima u kojih su prisutne dvije motivacije ili više njih (primjerice, toponim *Barânovi Borīci* motiviran je i antroponimom i imenicom iz biljnoga svijeta). Svjesni činjenice da idealno rješenje ne postoji, odlučili smo takve toponime svrstati u obje skupine, s tim da u zagradi nakon toponimskoga lika upućujemo na drugu skupinu u kojoj se spomenuti toponim nalazi, npr. 7.4.2. Višerječni toponimi antroponimskoga postanja: *Barânovi Borīci* (v. 7.3.1.).

7.1. Toponimi motivirani geomorfološkim značajkama referenta

Prvu, najveću skupinu čine toponimi motivirani zemljopisnim nazivima, odnosno toponimijskim apelativima i njihovim izvedenicama, toponimske metafore, toponimi motivirani izgledom ili nekom od značajki referenta i toponimi motivirani položajem referenta.

7.1.1. Toponomastički apelativi i izvedenice

Toponime izvedene iz zemljopisnih naziva podijelili smo na jednorječne i višerječne, s tim da se svi višerječni toponimi ove skupine ponavljaju u nekoj od da-

²¹ Usp. toponime *Di se Vo Utopi* (Dugi Otok), *Zamakni Veslo* (Premuda), *Žena Ubijena* (Molat) (v. Skračić 1996: 365).

lje navedenih skupina.

7.1.1.1. jednorječni toponimi:

Artić, *Dočič/D^uočić*, *Drâga*, *Drâžica*, *Gârma*, *Jâma*, *Jamûr(i)na*, *Jèzero*, *Klânâc*, *Konq(l)*, *Konalić*, *Lðkva* (3 ×), *Lokvîna* (2 ×), *Lokvânj*, *Pûnta*, *Škrîl*, *Vâla*, *Vodâ*, *Vodîna* (2 ×), *Žalić*, *Žqlð*

7.1.1.2. višerječni toponimi:

B'êle St'êne (v. 7.1.3.3.), *Bûnje Drâga* (v. 7.6.), *Bûrnja Glavîca* (v. 7.1.4.), *Drûgo M^uôre* (v. 7.1.4.), *G^uôla Glavîca* (v. 7.1.3.2.), *Kîta Glavîna* (v. 7.1.2.), *Mqla Glq^vvâ* (v. 7.1.3.1.), *Mâli Škðlj* (v. 7.1.3.1.), *Pûnta Navîne* (v. 7.5.2.), *Srîdnja Glavîca* (v. 7.1.3.1.), *Vèla Glq^vvâ* (v. 7.1.3.1.), *Vèla St'êna* (v. 7.1.3.1.), *Zmðrašnja Glavîca* (v. 7.1.4.).

Ulazak mora u kopno na Rivnju se, osim najrasprostranjenijim nazivom *vala* (*Vâla*), imenuje i nazivom *garma* (*Gârma*). Taj naziv ima brojne odraze u toponimiji na zadarskim otocima, a redovito označuje manju udubinu na strmoj obali.²² U toponimiji se rtova, uz danas općeprisutan talijanizam *punta* (*Pûnta*, *Pûnta Navîne*), pojavljuje i stariji hrvatski naziv *artić* (*Artić*). Kao i na većini jadranskih otoka, na Rivnju odrazi toga naziva danas postoje isključivo u toponimiji, za razliku od naziva *punta*, koji je u lokalnome govoru potpuno istisnuo *artić* te postoji kao apelativ, ali i kao toponim nastao onimizacijom apelativa.

Ostale obalne konfiguracije imenovane su nazivima *žalo* 'dio obale na kojemu je žal' (*Žqlð*, *Žalić*) i *škril* 'stijena uz more' (*Škrîl*), dok je morski dio jednostavno označen nazivom *more* (*Drûgo M^uôre*).

U nesonimiji se pojavljuje toponimizirani apelativ školj (*Mqla Škðlj*), koji se u otočkoj toponimiji obično odnosi na otočić u blizini naselja (Jurić 2010b: 139–141).

Kada je riječ o rivanjskoj oronimiji, na prvi pogled upada u oči izostanak leksema *vrh*, čiju ulogu u potpunosti preuzima leksikalizirana metafora *glava* (*Mqla Glq^vvâ*, *Vèla Glq^vvâ*), odnosno deminutiv *glavica* (*Bûrnja Glavîca*, *G^uôla Glavîca*, *Srîdnja Glavîca*, *Zmðrašnja Glavîca*) i augmentativ *glavina* (*Kîta Glavîna*).

Ostale kopnene konfiguracije imenovane su zemljopisnim nazivima: *dolac* (isključivo u deminutivnome obliku *Dočič/D^uočić*), *klanac* 'ozidan prostor između ograda' (*Klânâc*), *kona(l)* 'udolina između dvaju vrhova' (*Konq(l)*, *Konalić*), *st'êna* (*B'êle St'êne* i *Vèla St'êna*) i *jama*. *Draga* označuje ponajprije kopneni referent (*Drâga*, *Drâžica*), ali može se odnositi i na obalni, kao što je to slučaj s uvalom *Bûnje Drâga*.²³

²² Usp. npr. Brozović Rončević, Čilaš Šimpraga i Vidović (2011: 647) (Pag), Šprljan (2013: 552) (Iž) te Skračić (1996: 285–286) (zadarski otoci).

²³ Iako leksem *draga* obično upućuje na imenovanje iz kopnene perspektive, čini se da to ovdje nije slučaj. Naime, na kopnu u pozadini uvale nema izgrađenih objekata, a ni toponimā koji bi ukazivali na bilo kakvu aktivnost.

Hidronimi na Rivnju temelje se na leksemima *lokva* i *voda* te njihovim inačicama (*Lökva*, *Lokvina*, *Lokvânj*; *Vodä*, *Vodina*). Za hidronime nastale ljudskim djelovanjem vidi 7.2.1.

7.1.2. Toponimske metafore

Bunâr, *Gřbica*, *Křta Glavřna*, *Mřla Rřpa* (v. 7.1.3.1.), *N^uôzdre*, *Rřpa*, *Vřla Rřpa* (v. 7.1.3.1.), *Žřnovica*

Od metafora prisutnih u rivanjskoj toponimiji više se puta pojavljuje *rupa*: u samostalnome obliku označuje jamu (*Rřpa*), dok su toponimskim parom *Vřla Rřpa* i *Mřla Rřpa* imenovane dvije manje uvale. Na Rivnju je prisutna i, u otočkoj toponimiji izrazito učestala, metafora *nozdra* ‘uvala koja oblikom podsjeća na nozdrvu’ (*N^uôzdre*).²⁴ Bunar, uobičajeni leksem za označivanje zidom ograđenoga zdenca, u ovome slučaju također predstavlja metaforu: rivanjski toponim *Bunâr* odnosi se na bočatu vodu uz more. U skupinu metafora spada i toponim *Žřnovica*, kamen u moru nalik žrnovu kamenu.²⁵

7.1.3. Toponimi motivirani izgledom ili nekom od značajki referenta

7.1.3.1. veličina:

Mřla Glřvř (v. 7.1.1.2.), *Mřla Rřpa* (v. 7.1.2.), *Mřli Škôlj* (v. 7.1.1.2.), *Mocř(i)ca Mřla* (v. 7.2.3.), *Mocř(i)ca Vřla* (v. 7.2.3.), *Sřidnja Glavřca* (v. 7.1.1.2.), *Vřla Glřvř* (v. 7.1.1.2.), *Vřla Rřpa* (v. 7.1.2.), *Vřla Střena* (v. 7.1.1.2.), *Vřli Křs* (v. 7.2.1.)

7.1.3.2. značajke tla:

G^uôla Glavřca (v. 7.1.1.2.), *řlovač*, *Platiči*, *Ravřnac*

7.1.3.3. ostale značajke referenta:

Břele Střene (v. 7.1.1.2.), *Požarič*, *Vodostřina*

Veličinom su motivirani pravilni parovi *Vřla Rřpa* – *Mřla Rřpa* i *Mocř(i)ca Vřla* – *Mocř(i)ca Mřla* te skupina od triju vrhova *Vřla Glřvř* – *Sřidnja Glavřca* – *Mřla Glřvř*, pri čemu je neuobičajeno pripisivanje metafore *glava* najmanjemu od tih vrhova, a deminutiva *glavica* srednjemu. Toponimi *Mřli Škôlj*, *Vřla Střena* i *Vřli Křs* nemaju odgovarajućega para po veličini.

Dio rivanjskih toponima upućuje na značajke tla ili na izgled referenta (*G^uôla Glavřca*, *Platiči*, *Ravřnac*) i sastav (*řlovač*). Toponimi motivirani drugim značaj-

²⁴ Lik *Nozdra* obilno je potvrđen u otočnoj toponimiji, primjerice na Sestrunku, Dugome otoku, Silbi, Premudi (Skračić 1996: Kazalo toponima), zatim na Vrgadi (*Toponimija otoka Vrgade* 2009: Abecedno kazalo toponima), Murteru (*Toponimija otoka Murtera* 2010: Abecedno kazalo toponima), šibenskim otocima (*Toponimija šibenskog otočja* 2016: Abecedno kazalo toponima) te više puta na kornatskome otočju (*Toponimija kornatskog otočja* 2013: Abecedno kazalo toponima). Vidi također Skračić (1996: 384).

²⁵ Usp. Radulić (1997: 80). Usp. toponim Žarnovice na Premudi (obradivo zemljište) (Skračić 1996: 225).

kama referenta jesu *Bⁱële Strⁱêne* (boja), *Vodostàjina* (postojanje vode) i *Požarič* (zahvaćenost požarom).

7.1.4. Toponimi motivirani položajem referenta

Bûrnja Glavica (v. 7.1.1.2.), *Dòli nâ Vodu*, *Drùgo M^uôre* (v. 7.1.1.2.), *Jùžnje Strân*, *Jùžnji Dv^uôr* (v. 7.2.2.), *Na Bûru*, *Na Ĭgo / Na Jùgo*, *Zmôrašnja Glavica* (v. 7.1.1.2.)

Položaj se u rivanjskoj toponimiji najčešće određuje stranama svijeta, koje se u rivanjskome govoru nazivaju prema vjetrovima. Jugo puše s mora prema kopnu, odnosno iz smjera II (*Jùžnje Strân*, *Jùžnji Dv^uôr*, *Na Ĭgo / Na Jùgo*), bura puše od kopna prema obali, odnosno iz smjera SI (*Bûrnja Glavica*, *Na Bûru*), dok zmorac puše duž obale, iz smjera SZ (*Zmôrašnja Glavica*).

Toponim *Drùgo M^uôre* odnosi se na more sa SI strane otoka, odnosno, iz perspektive naselja, s njegove druge strane.

7.2. Toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

Ovoj, u rivanjskoj toponimiji vrlo zastupljenoj, skupini toponima pripadaju toponimi motivirani gospodarskim djelatnostima, toponimi prema obitavalištima i javnim putovima, toponimi prema izgrađenim objektima i zdanjima, toponimi uvjetovani vjerskim životom zajednice te ostali toponimi motivirani ljudskom djelatnošću.

7.2.1. Toponimi motivirani gospodarskim djelatnostima

Barânovo Gūmlò (v. 7.4.2.), *Gustⁱêrnica*, *Guštⁱêrna*, *Kud se (Dòli) Gn^jôj Gõni*, *Lišica*, *Pâljîn Vřta(l)* (v. 7.4.2.), *Pudarica*, *Strica Njiva* (v. 7.6.), *Šimîn Vřta(l)* (v. 7.4.2.), *T^uôrka*, *Třmezq(l)*, *Věli Kûs* (v. 7.1.3.1.), *Vřta(l)*, *V^uôgrada*, *Vogrqčić*

Rivanjski su toponimi uglavnom motivirani nazivima i aktivnostima vezanim uz poljoprivredu. Osim općih naziva *vřtal* (*Vřta(l)*), *Pâljîn Vřta(l)*, *Šimîn Vřta(l)*), *njiva* (*Strica Njiva*) i *ograda* 'suhozidom ograđeno zemljište' (*V^uôgrada*, *Vogrqčić*), potvrđeni su i manje rasprostranjeni nazivi *třmezal* 'ograđeni vinograd' (*Třmezq(l)*) te *liha* 'gredica' (*Lišica*).²⁶ U ovu skupinu možemo uvrstiti i toponim *Pudarica* (< *pudar* 'čuvar polja').

U prilog orijentaciji stanovništva ka „kopnenim” aktivnostima podosta govori i gotovo potpuna odsutnost toponima motiviranih ribarstvom (izuzetak je toponim *Gržž(i)na*, vidi 7.3.2.).

I ostale su poljoprivredne grane slabo zastupljene u rivanjskoj toponimiji: sto-

²⁶ Za toponime motivirane tim nazivom na zadarskim otocima usp. Skračić (1996: 389) i Kazalo toponima.

čarstvo (*Barânovô Gūmlö, Kud se (Döli) Gnĵ'ôj Göni*) i maslinarstvo (*T'ôrka*).²⁷

Zasebnu skupinu u rivanjskoj toponimiji motiviranoj gospodarskom djelatnošću čine toponimi nastali od naziva *gust'erna/gušt'erna* (*Gust'êrnica, Gušt'êrna*). *Bunar* se pojavljuje isključivo kao metafora (*Bunq̄r*, vidi 7.1.2.).

7.2.2. Toponimi prema dijelovima naselja, obitavalištima i javnim putovima

Jūžnji Dv''ôr (v. 7.1.4.), *Pût Dubrînke, Pût Lökve, Pût Mq̄le Glq̄ve, Pût Vêle Glq̄ve, Stq̄ri Dv''ôri, Stq̄ri Pût, Stq̄ro Selö*.

Naziv koji se više puta pojavljuje u rivanjskoj toponimiji, *dv''or*, u lokalnome govoru označuje obiteljsku kuću. Uz *Južne Dv''ore* i *Stare Dv''ore*, navedene u korpusu, u rivanjskome Starome Selu zabilježili smo i brojne druge koje nismo uspjeli smjestiti na toponomastičkome zemljovidu jer je riječ o velikom broju toponima na vrlo malome prostoru. Riječ je o ovim toponimima: *Arbanāsini* (*Dv''ôri*), *Barânovi* (*Dv''ôri*), *Bq̄rĳini* (*Dv''ôri*), *Blējālovi* (*Dv''ôri*), *Čāćini* (*Dv''ôri*), *Dv''ôri Šjore Marĳe* (*Stūljini Dv''ôri*), *J''ōsĳini* (*Dv''ôri*), *Prsūriini* (*Dv''ôri*) i *Sĳparini* (*Dv''ôri*). Iako je danas većina *dv''ora* u Starome Selu napuštena i napola srušena, svaki od njih funkcionira kao zaseban toponim.

U ovu smo skupinu uvrstili i toponime koji sadržavaju sastavnicu *put* (*Pût Dubrînke, Pût Lökve, Pût Mq̄le Glq̄ve, Pût Vêle Glq̄ve, Stq̄ri Pût*) iako bi se moglo raspravljati o tome je li tu riječ o prijedlogu ili o imenici (iznimka je toponim *Stq̄ri Pût* u kojemu je druga sastavnica nedvojbeno imenica). Bez obzira na izvorno stanje, odlučili smo u svim tim toponimima sastavnicu *put* tretirati kao imenicu jer ju lokalno stanovništvo tako doživljava (što je vidljivo iz njezine naglašenosti (v. 6.4.)).

7.2.3. Toponimi prema izgrađenim objektima i zdanjima

Ferq̄l, Grūja/Grūjica, Japlĳen(i)ca, Let'erna/Lint'erna, Lūpēški Mû(l) (2 ×) (v. 7.2.5.), *Mocĳr(i)ca Vêla* (v. 7.1.3.1.), *Mocĳr(i)ca/Mocĳr(i)ca Mq̄la* (v. 7.1.3.1.), *Mû(l), Mulić, Pr'ēški Mû(l)*

Najviše rivanjskih toponima ove skupine odnosi se na *mulove*: (*Lūpēški Mû(l) (2 ×), Mû(l), Mulić, Pr'ēški Mû(l)*). U toponimskim se osnovama pojavljuju još *ferral* (*Ferq̄l*) te njegov ekvivalent *let'erna/lint'erna* (*Let'erna/Lint'erna*) i *gruja* 'dizalica za istezanje *kajića*' (*Grūja/Grūjica*).

U ljudske ruketvorine spadaju i *mocire* 'kameni suhozidi koji služe za razgraničavanje posjeda' (*Mocĳr(i)ca (Mq̄la)* i *Mocĳr(i)ca Vêla*) te *japlenice* (*Japlĳen(i)ca*) 'jame u kojima se *peklo* vapno'.

7.2.4. Toponimi uvjetovani vjerskim životom zajednice

Crkvĳna, Gr''ōblje, Proc'ēsija, Sv'êta Jelĳna

²⁷ *Torkula* je 'preša za mljevenje maslina' (JE).

Svjedok vjerskoga života rivanjskoga stanovništva jesu hagianim²⁸ *Sviĕta Jelĕna* (crkva na vidikovcu iznad Staroga Sela) i hijeronimi²⁹ *Gr^uĕblje* i *Crkvina*; potonji se odnosi na ostatke crkve koja je pripadala nekadašnjemu naselju u uvali Lokva (vjerojatno je riječ o crkvi sv. Barbare). Motivacija toponima *Procⁱĕsija*, kojim je imenovana jama u kršu, nije posve jasna; moguća je povezanost s nekom mjesnom anegdotom, no očito se odnosi na vjerski život.

7.2.5. Ostali toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

Lučina, Lūpĕški Mû(l) (2 ×) (v. 7.2.3.), *Smetlišće*

Od toponima koji ne pripadaju nijednoj od prije navedenih toponimskih skupina ističemo *Lūpĕški Mû(l)* (< *lupež*), koji se na ovako malome otoku pojavljuje dva puta. Tzv. lupeške aktivnosti inače su čest motivacijski poticaj pri imenovanju na zadarskome i kornatskome arhipelagu.³⁰ *Lučina* (< *luka*) označuje morski prolaz između Rivnja i Ugljana, a *Smetlišće* je obradiva površina u naselju koja je nekada služila za odlaganje otpada.

7.3. Toponimi motivirani biljnim i životinjskim svijetom

7.3.1. Toponimi motivirani biljnim svijetom

Barĕnovi Borĭci (v. 7.4.2.), *Bobĕvišće*, *Dĭdove Mĕsline*, *Podĕnak*, *Trsina*

7.3.2. Toponimi motivirani životinjskim svijetom

Grŭž(i)na, *Volŭjak*

Toponimi motivirani biljnim i životinjskim svijetom čine manji dio rivanjskoga korpusa. Od biljaka su zastupljeni *bob* (*Bobĕvišće*), *bor* (*Barĕnovi Borĭci*), *maslina* (*Dĭdove Mĕsline*) i *vinova loza* (*Trsina* < *trs*), a u širem smislu riječi u ovu skupinu spada i toponim *Podĕnak*. Životinje prisutne u rivanjskoj toponimiji jesu *grug* ('ugor', *Conger conger*: *Grŭž(i)na*) i *vol* (*Volŭjak*). Svi navedeni toponimi odnose se na (nekoć) obradiva zemljišta, izuzev toponima *Grŭž(i)na* koji pripada obalnomu korpusu te se odnosi na mjesto na obali s rupom u kojoj se zadržava ugor.

²⁸ Skračić (2011: 117) rabi spomenuti termin za toponime kojima je u sadržaju ime svetca ili svetice, titulara naselja, grada ili nekoga sakralnog objekta.

²⁹ Taj termin predlaže Skračić (2011: 118) za toponime iz religiozne paradigme, a koji nisu imena svetaca ni božanstava.

³⁰ Usp. na Sestrinju *Lupeški* (Skračić 1996: 236), na Ugljanu *Lupeška Vala* (*Toponimija otoka Ugljana* 2007: Kazalo toponima), na Kornatima *Lupeška* (više puta) i *Lupeška Vala* (*Toponimija kornatskog otočja* 2013: Kazalo toponima). Istej motivacijskoj skupini pripada i višekratno potvrđen toponim *Tatinja* izveden iz imenice *tat*: na Dugome otoku i Ižu (Skračić 1996: Kazalo toponima), Pašmanu (*Toponimija kornatskog otočja*: 2013: Kazalo toponima) i Murteru (*Toponimija otoka Murtera* 2010: Kazalo toponima).

7.4. Toponimi antroponimskoga postanja

U ovu skupinu uvršteni su toponimi nastali od osobnih imena, prezimena ili obiteljskih nadimaka. Uz jednorječne toponimske likove navodimo i višerječne, koji se ponavljaju u nekoj od drugih skupina.

7.4.1. Jednorječni toponimi antroponimskoga postanja

Krānjčëvo, *L^uōvrīna/L^uōvrīnja*, *Māđīno*, *Mřv(i)no*

7.4.2. Višerječni toponimi antroponimskoga postanja

Barānovi Borīci (v. 7.3.1.), *Barāново Gūmlō* (v. 7.2.1.), *Pāljīn Vřta(l)* (v. 7.2.1.), *Šīmīn Vřta(l)* (v. 7.2.1.)

Toponimi antroponimskoga postanja motivirani su osobnim imenima, prezimenima ili obiteljskim nadimcima te redovito označuju pripadnost koja može biti izražena ili samo posvojnim pridjevom (u jednorječnih toponima, npr. *Krānjčëvo*) ili pak formulom posvojni pridjev + imenica (u dvorječnih toponima, npr. *Barānovi Borīci*). Navedeni se toponimi najčešće upotrebljavaju za imenovanje (nekad) obrađenoga zemljišta (svi toponimi navedeni pod 7.3.1. i 7.3.2., izuzev toponima *L^uōvrīna/L^uōvrīnja*, kojim je imenovana uvala).

7.5. Odnosni toponimi

U skupinu odnosnih toponima uvrstili smo toponime koji su definirani svojim položajem u odnosu na drugi toponim te one koji su nastali od drugih toponima.

7.5.1. Toponimi određeni položajem u odnosu na drugi toponim

Īza Rivnja, *Kod Crikve*, *Kod Crikvīne*, *Kod Ferq̄lā*, *Pod Borīci*, *Pod Gromūš*, *Pod Jūžnje Strān*, *Pod Kītu*, *Pod Lišicu*, *Pod Mālu Glāvu*, *Pod Pōglavu*, *Pod Pudarīcu*, *Pod Vēli Kūs*, *Pōglava*, *Pod Vēli Kūs(i)*, *Sazjūga Drāge*, *Za Omīšā*, *Za Ravānca*, *Zg^uōr Vodīē*

Formalno promatrano, svi navedeni toponimski likovi dobiveni su spajanjem prijedloga i genitiva imenice. Taj se obrazac često upotrebljava za imenovanje onih referenata koji sami po sebi nemaju nikakve izražene značajke koja bi potakla imenovanje ili nisu od velikoga značenja za stanovništvo (primjerice, dijele obale i neki predjeli). S toponomastičkoga su gledišta među ovim toponimima osobito važni oni koji u sebi čuvaju toponimski lik koji je zasigurno nekoć postojao, ali nije preživio u samostalnome obliku, primjerice *Pod Borīci* i *Pod Gromūš*.

7.5.2. Toponimi nastali od drugih toponima

Pūnta Navīne (v. 7.1.1.2.)

Obrazac *punta* + posvojni genitiv, koji se u otočnoj toponimiji izrazito često

upotrebljava za označivanje rtova (usp. Skračić 1996: 287–288), na Rivnju je zastupljen samo jednim toponimom – *Pûnta Navîne*. Razlog su tomu nerazvedenost rivanjske obale i malobrojni rtovi. Iako je formalno riječ o proprijalnome obrascu, o pripadnosti možemo govoriti tek uvjetno – u stvari je riječ o zemljopisnoj bliskosti (u ovome slučaju riječ je o brdu *Navîna*).

7.6. Toponimi nejasna postanja

Bûnje Drâga (v. 7.1.1.2.)³¹, *Dubrîнка*³², *Îdula*³³, *Lokôčina*³⁴, *Navîna*³⁵, *Omiš*³⁶, *Rîvanj*, *Sapurâčina*, *Strîca Njîva* (v. 7.4.1.)³⁷, *Trogirîč*³⁸, *Vrñjîc*

U rivanjskoj je toponimiji razmjerno velik udio toponima u čiju motivaciju nije jednostavno prodrijeti. Ovdje ćemo se kratko osvrnuti na samo tri – *Rîvanj*, *Vrñjîc* i *Sapurâčina*, za koje možemo s više ili manje sigurnosti pretpostaviti hidronimsko postanje. O toponimu *Rîvanj* već je bilo riječi u poglavlju 2.: temelj za svrstavanje toga toponima u hidrotoponime jest skupina *rnj* koja na zadarskim otocima gotovo uvijek označuje vodu. Ista se osnova nazire i u toponimu *Vrñjîc*, prisutna u obliku inačice *rnj*, koja je na zadarskim otocima također višekratno potvrđena kao hidronim.³⁹

Osim u tim dvama toponimima, hidronimsko je postanje moguće pretpostaviti, mada nije tako uvjerljivo, i u toponimu *Sapurâčina* (jama u kamenu u kojoj se za-

³¹ Neki ispitanici spominju i inačicu *Bûrnja Drâga*, no vjerojatno je riječ o pučkoj etimologiji jer se uvala nalazi s južne strane otoka. Moguće je i izvođenje iz *bunja* 'kućica'. Danas u uvali nema nikakve kućice, no moguće je da je nekada postojala.

³² Toponim *Dubrîнка* eventualno bismo mogli dovesti u vezu s biljnim nazivom *dub* 'hrast' (*Quercus robur*). Usp. npr. toponime na drugim zadarskim otocima (npr. *Dub* na Olibu te *Dubac*, *Dubaško* i *Dubovica* na Dugome otoku) (Skračić 1996: 422). S druge strane, moguće je izvođenje iz pridjeva *dobar*, koji bi se mogao odnositi na pogodnost uvale za ribolov.

³³ Skok (1950: 108) ugljanski toponim *Udula* dovodi u vezu s paganizmom (»To je poznata grčka riječ za poganske kipove«).

³⁴ *Lokoč/lukoč* je brodski termin i označuje rebra koja podupiru daščane bokove (ERHSJ; vidi i Filipi 1997: s. v. *lukoča*). Moguće je izvođenje iz oblikom i sadržajem slične imenice *lakoć* 'mjesto gdje se skuplja voda na dnu broda' (JE), tim više što Skok (1950: 102) ovaj toponim navodi kao *Lakotina*.

³⁵ Jedno od mogućih tumačenja bila bi formulacija prijedlog *na* + leksem, no na što bi se taj leksem odnosio, nije jasno (moguća je, dakako, i sasvim drugačija motivacija).

³⁶ Iako *Omiš* neodoljivo asocira na istoimeni grad, motivaciju vjerojatno treba tražiti drugdje. *Omiš* je predslavenski toponim (< ALMISSA 'hrid') (JE i Šimunović 2013: 153). Usp. također vrhove *Omiš* i *Omišenjak* na Dugome otoku te predio *Omiš* na Premudi (Skračić 1996: Kazalo toponima).

³⁷ Naizgled je riječ o proprijalnome obrascu, no valja uzeti u obzir da imenica *stric* u rivanjskome govoru ne postoji.

³⁸ Srodnost s toponimom *Trogir* naizgled je prozirna, ali nije motivirana. Usp. predio *Trogrîč* na Dugome otoku (Skračić 1996: 120).

³⁹ Navodimo samo neke od paralela: *Vrnj* (Savar), *Ar(va)nj* (Božava, Soline, Veli Rat), *Vrvanj* (Preko, Poljana), *Vrvunj* (Kali), *Vranj* (Veli Rat, Kali, Iž), *Varanj* (Veli Rat) itd. (Filipi 1984: 112).

država voda). Taj toponim likom donekle asocira na šepurinu, leksem koji u toponimiji često označuje vodu. Ipak, budući da je u ostalih potvrda⁴⁰ riječ ponajprije o izvorskoj vodi, a sličnost između likova *Sapurâčina* i šepurina nije toliko izrazita, pri pokušaju određivanja etimologije toponima *Sapurâčina* ostat ćemo suzdržani.

8. Zaključak

Razmotrivši motivaciju toponima otoka Rivnja te usporedivši analizom dobivene podatke, uočili smo nekoliko ključnih činjenica: zastupljenost poljodjel-skih aktivnosti u motivaciji rivanjske toponimije nasuprot ribarskima (kojih gotovo nema, izuzev, uvjetno govoreći, u toponimu *Grŭž(i)na*, v. 7.3.2.); pogledamo li toponomastički zemljovid Rivnja, uočiti ćemo vrlo gustu distribuciju toponima u unutrašnjosti otoka te, s druge strane, prilično oskudnu obalnu toponimiju i potpunu odsutnost podmorskih toponima (*braka*, *pošti* i dr.) – to potvrđuje da su žitelji Rivnja bili orijentirani ka kopnu i kopnenim aktivnostima; razmjerno velik udio u građi (više od 10 %) čine toponimi motivirani vodom – osim hidronima koji pripadaju osnovnomu leksiku (7.1.1.) te onih nastalih ljudskom aktivnošću (v. 7.2.1.), ovoj skupini vjerojatno pripada i sâm nesonim *Rîvanj* te toponim *Vŕnjîc*, a možda i *Sapurâčina*. Takvo se stanje objašnjava činjenicom da u toponimiji poticaj za imenovanje vrlo često dolazi od onoga čime određeno područje oskudijeva, a to je na Rivnju oduvijek bila (i danas jest) voda. Štoviše, oskudica vode bila je jedan od glavnih razloga slabe napućenosti otoka, što je (uz ostale čimbenike) i dovelo rivanjsko stanovništvo do današnjega, mogli bismo reći, pre-dizumirućega stanja.

9. Abecedno kazalo toponima

<i>Artîc</i>	113	<i>Bûrnja Glavîca</i>	73
<i>Barânovi Borîci</i>	9	<i>Bûru (Na ~)</i>	39
<i>Barâново Gŭmlö</i>	64	<i>Crîkve (Kod ~)</i>	40
<i>B'êle St'êne</i>	104	<i>Crîkvîne (Kod ~)</i>	111
<i>Bobôvišce</i>	66	<i>Crîkvîna</i>	111
<i>Borîci (Barânovi ~)</i>	9	<i>Dîdove Mâsline</i>	21
<i>Borîci (Pod ~)</i>	117	<i>Dočîc</i>	28
<i>Bunêr</i>	105	<i>Dôli (Kud se (~) Gnŷ'ôj Gõni)</i>	78
<i>Bûnje Drâga</i>	106	<i>Dôli nâ Vodu</i>	25

⁴⁰ Vidi Skračić (1998: 228–230) i Brozović Rončević (1997: 18).

<i>Drâga</i>	75
<i>Drâga (Bũnje ~)</i>	106
<i>Drâge (Sazjũga ~)</i>	97
<i>Drâžica</i>	86
<i>Drũgo M^uôre</i>	30
<i>Dubrĩnka</i>	10
<i>Dubrĩnke (Pũt ~)</i>	34
<i>D^uôćić</i>	28
<i>Dv^uôr (Jũžnji ~)</i>	56
<i>Dv^uôri (Stũri ~)</i>	51
<i>Ferũl</i>	68
<i>Ferũlã (Kod ~)</i>	68
<i>Gũrma</i>	4
<i>Glũvã (Mũla ~)</i>	89
<i>Glũvã (Vẽla ~)</i>	103
<i>Glũve (Pũt Mũle ~)</i>	82
<i>Glũve (Pũt Vẽle ~)</i>	96
<i>Glavĩca (Bũrnja ~)</i>	73
<i>Glavĩca (G^uôla ~)</i>	84
<i>Glavĩca (Srĩdnja ~)</i>	81
<i>Glavĩca (Zmõrašnja ~)</i>	20
<i>Glavĩna (Kĩta ~)</i>	94
<i>Glũvu (Pod Mũlu ~)</i>	100
<i>Gnj^uôj Gõni (Kud se (Dõli) ~)</i>	78
<i>Gõni (Kud se (Dõli) Gnj^uôj ~)</i>	78
<i>Gřbica</i>	69
<i>Gr^uôblje</i>	71
<i>Gromũš (Pod ~)</i>	50
<i>Grũja</i>	1
<i>Grũjica</i>	1
<i>Grũž(i)na</i>	118
<i>Gũmlõ (Barãnovo ~)</i>	64
<i>G^uôla Glavĩca</i>	84

<i>Gustⁱêrnica</i>	72
<i>Guštⁱêrna</i>	44
<i>Îdula</i>	22
<i>Îgo (Na ~)</i>	110
<i>Îlovač</i>	46
<i>Îza Rĩvnja</i>	30
<i>Jãma</i>	33
<i>Jamũr(i)na</i>	33
<i>Japlẽn(i)ca</i>	35
<i>Jelẽnna (Svⁱêta ~)</i>	45
<i>Jẽzero</i>	32
<i>Jũgo (Na ~)</i>	110
<i>Jũžnje Strũn</i>	67
<i>Jũžnje Strũn (Pod ~)</i>	80
<i>Jũžnji Dv^uôr</i>	56
<i>Kĩta Glavĩna</i>	94
<i>Kĩtu (Pod ~)</i>	121
<i>Klũnãc</i>	24
<i>Kod Crĩkve</i>	40
<i>Kod Crikvĩne</i>	111
<i>Kod Ferũlã</i>	68
<i>Konũ(l)</i>	17
<i>Konalĩc</i>	14
<i>Krũnjčẽvo</i>	99
<i>Kud se (Dõli) Gnj^uôj Gõni</i>	78
<i>Kũs (Pod Vẽli ~)</i>	26
<i>Kũs (Vẽli ~)</i>	19
<i>Kũs(i) (Pod Vẽli ~)</i>	19
<i>Lešⁱêrna</i>	2
<i>Lintⁱêrna</i>	2
<i>Lišĩca</i>	88
<i>Lišĩcu (Pod ~)</i>	95
<i>Lokõćina</i>	31

<i>Lőkva</i>	12	<i>Navřna</i>	11
<i>Lőkva</i>	107	<i>Navřne (Pũnta ~)</i>	8
<i>Lőkva</i>	108	<i>Navřnu (Za ~)</i>	8
<i>Lokvŋnj</i>	37	<i>N^uôzdre</i>	6
<i>Lőkve (Pũt ~)</i>	79	<i>Nřřva (Strřca ~)</i>	15
<i>Lokvřna</i>	107	<i>Omřř</i>	7
<i>Lokvřna</i>	108	<i>Omřřă (Za ~)</i>	5
<i>Lučřna</i>	90	<i>Přljřn Vřta</i>	102
<i>L^uôvrřna</i>	18	<i>Paračřca</i>	55
<i>L^uôvrřnja</i>	18	<i>Platičř</i>	27
<i>Lũpěřski Mũ(l)</i>	109	<i>Pod Boričř</i>	117
<i>Lũpěřski Mũ(l)</i>	13	<i>Pod Gromũř</i>	50
<i>Mřđřno</i>	87	<i>Pod Jũžnje Strřn</i>	80
<i>Mřla (Mocřř(i)ca ~)</i>	83	<i>Pod Křtu</i>	121
<i>Mřla Glřvă</i>	89	<i>Pod Liřřcu</i>	95
<i>Mřla Rũpa</i>	16	<i>Pod Mřlu Glřvu</i>	100
<i>Mřle Glřve (Pũt ~)</i>	82	<i>Pod Pøglavu</i>	101
<i>Mřli řkòlj</i>	2	<i>Pod Pudarřcu</i>	62
<i>Mřlu Glřvu (Pod ~)</i>	100	<i>Pod Věli Kũs</i>	26
<i>Măřline (Đřdove ~)</i>	21	<i>Pod Věli Kũs(i)</i>	19
<i>Mocřř(i)ca</i>	83	<i>Podănak</i>	59
<i>Mocřř(i)ca Mřla</i>	83	<i>Pøglava</i>	98
<i>Mocřř(i)ca Věla</i>	91	<i>Pøglavu (Pod ~)</i>	101
<i>M^uôre (Drũgo ~)</i>	30	<i>Požarič</i>	115
<i>Mřř(i)no</i>	112	<i>Pr^řěřski Mũ(l)</i>	93
<i>Mũ(l)</i>	70	<i>Proc^řěřsija</i>	33
<i>Mũ(l) (Lũpěřski ~)</i>	109	<i>Pudarřca</i>	57
<i>Mũ(l) (Lũpěřski ~)</i>	13	<i>Pudarřcu (Pod ~)</i>	62
<i>Mũ(l) (Pr^řěřski ~)</i>	93	<i>Pũnta</i>	120
<i>Mulřć</i>	119	<i>Pũnta Navřne</i>	8
<i>Na Bũru</i>	39	<i>Pũt (Střri ~)</i>	41
<i>Na řgo</i>	110	<i>Pũt Dubrřinke</i>	34
<i>Na Jũgo</i>	110	<i>Pũt Lőkve</i>	79

<i>Pût Mq̃le Glq̃ve</i>	82
<i>Pût Vq̃le Glq̃ve</i>	96
<i>Ravānac</i>	92
<i>Ravq̃nca</i> (Za ~)	92
<i>Rīvanj</i>	65
<i>Rīvnja</i> (Iza ~)	30
<i>Rūpa</i>	33
<i>Rūpa</i> (Mq̃la ~)	16
<i>Rūpa</i> (Vq̃la ~)	23
<i>Sapurāčina</i>	60
<i>Sazjūga Drāge</i>	97
<i>Selō</i> (Stq̃ro ~)	42
<i>Smetlišće</i>	52
<i>Srīdnja Glavīca</i>	81
<i>Stq̃ri Dv^uōri</i>	51
<i>Stq̃ri Pût</i>	41
<i>Stq̃ro Selō</i>	42
<i>Stⁱēna</i> (Vq̃la ~)	36
<i>Stⁱēne</i> (B ⁱ ēle ~)	104
<i>Strq̃n</i> (Jūžnje ~)	67
<i>Strq̃n</i> (Pod Jūžnje ~)	80
<i>Strīca Njīva</i>	15
<i>Svⁱēta Jelēna</i>	45
<i>Šīmīn Vq̃ta(l)</i>	53
<i>Škōlj</i> (Mq̃li ~)	2
<i>Škrīl</i>	77
<i>Tq̃mezq̃(l)</i>	38
<i>Trogirīć</i>	3
<i>Tq̃sīna</i>	76
<i>T^uōrka</i>	122
<i>Vāla</i>	61
<i>Vq̃la</i> (Mocīr(i)ca ~)	91

<i>Vq̃la Glq̃vā</i>	103
<i>Vq̃la Rūpa</i>	23
<i>Vq̃la Stⁱēna</i>	36
<i>Vq̃le Glq̃ve</i> (Pût ~)	96
<i>Vq̃li Kūs</i>	19
<i>Vq̃li Kūs</i> (Pod ~)	26
<i>Vq̃li Kūs(i)</i> (Pod ~)	19
<i>Vodā</i>	40
<i>Vodⁱē</i> (Zg ^u ōr ~)	43
<i>Vodīna</i>	40
<i>Vodīna</i>	58
<i>Vodostājina</i>	47
<i>Vodu</i> (Dōli nā ~)	25
<i>Vogrq̃čić</i>	54
<i>Volūjak</i>	74
<i>Vq̃njīc</i>	48
<i>Vq̃ta</i> (Pq̃ljīn ~)	102
<i>Vq̃ta(l)</i>	63
<i>Vq̃ta(l)</i> (Šīmīn ~)	53
<i>V^uōgrada</i>	85
<i>Za Navīnu</i>	8
<i>Za Omīšā</i>	5
<i>Za Ravq̃nca</i>	92
<i>Zemljacīna</i>	81
<i>Zg^uōr Vodⁱē</i>	43
<i>Zmōrašnja Glavīca</i>	20
<i>Žalīć</i>	114
<i>Žq̃lō</i>	29
<i>Žq̃novica</i>	116

Literatura

- BROZOVIĆ, DALIBOR. 1963. – 1964. O aktualnim znanstvenim i nastavnim problemima hrvatskosrpske dijalektologije, osobito u klasifikaciji dijalekata. *Jezik*, 2, Zagreb, 53–60.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA. 1997. Hidronimi s motivom *vrelišta* na povijesnom hrvatskom jezičnom području. *Folia onomastica Croatica*, 6, Zagreb, 1–40.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA; ČILAŠ ŠIMPRAGA, ANKICA; VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2011. Suвременa toponimija otoka Paga. *Toponimija otoka Paga*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 639–679.
- ERHSJ = SKOK, PETAR. 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (I–IV). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- FILIPI, GORAN. 1997. *Betinska brodogradnja: Etimologijski rječnik pučkog nazivlja*. Šibenik: Županijski muzej u Šibeniku.
- FILIPI, AMOS RUBE. 1984. Hidronimija zadarskih otoka. *Onomastica Jugoslavica*, 11, Zagreb, 111–154.
- FILIPI, AMOS RUBE. 1957. O postanku imena Rivanj. *Radovi JAZU*, III, Zagreb, 485–488.
- FINKA, BOŽIDAR. 1971. Čakavsko narječje. *Čakavska rič*, 1, Split, 11–71.
- FINKA, BOŽIDAR. 1972. O govorima zadarskog otočja. *Ljetopis JAZU*, 76, Zagreb, 261–268.
- FINKA, BOŽIDAR. 1977. Dugootočki čakavski govori. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 4, Zagreb, 7–179.
- HRASTE, MATE. 1957. Dvoakcenatski sistem u hrvatskom ili srpskom jeziku. *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 11, Novi Sad, 85–91.
- HRASTE, MATE. 1964. O govoru Zadra i okolice. *Zbornik Zadar*, Zagreb, 443–455.
- JE = VINJA, VOJMIR. 2004. *Jadranske etimologije*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga.
- JURIĆ, ANTE. 2007. Fonološki i morfološko-sintaktički kriteriji za bilježenje ugljanskih toponima. *Toponimija otoka Ugljana*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja, 333–344.
- JURIĆ, ANTE. 2010a. Toponimija Ista i Škarde. *Otoci Ist i Škarda*. Ur. Faričić, Josip. Zadar: Sveučilište u Zadru – Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije – Matica hrvatska: Ogranak u Zadru – Hrvatsko geografsko društvo, 779–808.
- JURIĆ, ANTE. 2010b. Specifični toponomastički leksik (na primjeru sjevernodalmatinske obalno-otočne toponimije). *Folia onomastica Croatica*, 19, Zagreb, 135–150.
- KAPOVIĆ, MATE. 2015. *Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika*. Zagreb: Matica hrvatska.

- LISAC, JOSIP. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- LUKEŽIĆ, IVA. 1990. *Čakavski ikavko-ekavski dijalekt*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- MATASOVIĆ, RANKO; PRONK, TIJMEN; IVŠIĆ, DUBRAVKA; BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA. 2016. *Etimologijski rječnik hrvatskoga jezika. Svezak 1: A – NJ*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- MOGUŠ, MILAN. 1977. *Čakavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- RADULIĆ, LADISLAV. 1997. Toponomastika otoka Rivnja. *Zadarska smotra*, 46/4–6, Zadar, 67–81.
- RADULIĆ, LADISLAV. 2002. *Rječnik rivanjskog govora*. Zadar: Matica hrvatska.
- RUBIĆ, IVO. 1959. Otok Rivanj. *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 4–5, Zagreb, 117–143.
- SKOK, PETAR. 1950. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*. Zagreb: Jadranski institut JAZU.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR. 1996. *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*. Split: Književni krug.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR. 1998. Hidronimi na zadarskim otocima i zadarskom kopnu u 14. i 15. stoljeću. *Folia onomastica Croatica*, 7, Zagreb, 221–235.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR. 2002. Koje otoke označava Porfirogenetov Katautrebena? *Folia onomastica Croatica*, 11, Zagreb, 189–202.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR. 2011. *Toponomastička početnica*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR; ŠPRLJAN, NATAŠA. 2016. Toponimija otoka Vira. *Otok Vir*. Zadar: Sveučilište u Zadru – Općina Vir.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2013. Predantički toponimi u današnjoj (i povijesnoj) Hrvatskoj. *Folia onomastica Croatica*, 22, Zagreb, 147–214.
- ŠPRLJAN, NATAŠA. 2013. Akcentuacija govora otoka Iža. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 39/1, Zagreb, 147–153.
- Toponimija kornatskog otočja*. 2013. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija otoka Murtera*. 2010. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija otoka Paga*. 2011. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija otoka Ugljana*. 2007. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija otoka Vrgade*. 2009. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Toponimija šibenskog otočja*. 2016. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru – Centar za jadranska onomastička istraživanja.

The Toponymy and the Dialect of the Island of Rivanj

Summary

This article consists of two parts: the description of the dialect of the island of Rivanj and the analysis of its toponymy.

The description of the dialect of Rivanj is mostly based on phonology and includes some morpho-syntactic features which are found in the toponymy of Rivanj. The dialect of Rivanj belongs to the Middle-Chakavian Ikavian-Ekavian dialectal group. Some of its main phonological and accentual features are: closed pronunciation of the vowel *ā* (*ǣ*), diphthongisation of the vowels *ē* (> *ie*) and *ō* (> *uo*), neutralisation of the Chakavian acute accent and lengthening of the vowels in stressed syllables.

The part related to toponomastics comprises a list of toponyms, a toponomastic map, a semantic classification of toponyms and an index of toponyms.

In the context of semantic classification of toponyms, different motivations for name choice, identified in the root form of the toponyms in the corpus of Rivanj, are analysed. The most common motivations are: geomorphological features of the referent, human activities, anthroponyms, animals and vegetation. Referential toponyms whose toponymic form refers to other toponyms and toponyms whose motivation is unknown or doubtful, are treated separately.

The results of this analysis confirm human activities (especially agriculture) as the main motivational drive in the toponymy of Rivanj and a very dense distribution of toponyms on the island's hinterland. On the other hand, maritime activities are hardly reflected in the toponymy of Rivanj. This confirms the orientation of the inhabitants of Rivanj towards the land and agricultural activities, which have been present since ancient times.

Ključne riječi: toponimija, Rivanj, opis govora, semantička klasifikacija

Keywords: toponymy, Rivanj, description of the dialect, semantic classification

